Eerste ervaringen met een werkboek voor het co-assistentenschap verloskunde en vrouwenziekten

A.G. Bais, A.J. Schneider

Samenvatting

Voor het co-assistentenschap verloskunde en vrouwenziekten van de Erasmus Universiteit Rotterdam is een werkboek ontwikkeld om te beoordelen in hoeverre voldaan wordt aan de eindtermen uit het Raamplan 1994 artsopleiding. In het werkboek worden disciplinegebonden eindtermen gegroepeerd weergegeven en de co-assistenten turven welke ziektebeelden en verrichtingen zij hebben meegemaakt. Studenten blijken het merendeel van de ziektebeelden en de perifere ziekenhuizen werden geen grote verschillen gevonden. Gebleken is dat het werkboek een nuttig instrument kan zijn om inzicht te verkrijgen of de eindtermen aan bod komen. Het werkboek kan dienen als handvat voor de co-assistent en de docent. Met de start van een nieuw project 'Werkboek On-line' wordt het werkboek op een Internetpagina gezet, waarbij centrale controle mogelijk is en directe feedback aan co-assistenten kan worden gegeven. Belangrijk is dat het werkboek heeft geleid tot bijsturing van activiteiten van co-assistenten. (Bais AG, Schneider AJ. Eerste ervaringen met een werkboek voor het co-assistentenschap verloskunde en vrouwenziekten. Tijdschrift voor Medisch Onderwijs 2000;19(5): 187-190.)

Inleiding

Naar aanleiding van adviezen ter verbetering van de co-assistentenschappen zijn de eindtermen van de artsopleiding vastgelegd in het Raamplan 1994 artsopleiding.¹ Het Raamplan 1994 biedt de mogelijkheid na te gaan of een medisch curriculum voldoet aan de landelijk vastgestelde eindtermen.² De beschreven eindtermen bestaan uit drie onderdelen: algemene eindtermen, problemen als uitgangspunten voor onderwijs en disciplinegebonden eindtermen.² Er is in Nederland al veel onderzoek gedaan naar de vraag of de eindtermen wel gehaald worden.⁴ Wij vroegen ons af of het co-assistentenschap verloskunde en vrouwenziekten aan de Erasmus Universiteit Rotterdam studenten in staat stelt te voldoen aan de eindtermen. Om deze vraag te beantwoorden én om de studenten optimaal gebruik te laten maken van de mogelijkheden tijdens

het co-assistentenschap is een werkboek ontwikkeld.

Het werkboek

In het werkboek wordt allereerst praktische informatie gegeven over het co-assistentenschap. Het co-assistentenschap verloskunde en vrouwenziekten duurt zes weken en bestaat uit stages van steeds twee weken op de polikliniek, de afdeling vrouwenziekten en de afdeling verloskunde. Aansluitend aan het reguliere co-assistentenschap kunnen studenten, meestal in hetzelfde ziekenhuis, een keuzeco-assistentenschap praktische verloskunde volgen. Dit keuzeco-assistentenschap duurt drie weken, waarin studenten leren zelfstandig bevallingen te beoordelen en uit te voeren.

In het werkboek zijn ook het onderwijsschema, een beschrijving van de faciliteiten en enkele algemene wenken

opgenomen. De beoordelingen op de verschillende afdelingen worden apart in het werkboek genoteerd en als afsluiting is een enquête over het co-assistentenschap en het werkboek bijgevoegd. De algemene informatie verschilt per ziekenhuis en elk ziekenhuis heeft dan ook een eigen werkboek.

In het werkboek zijn de discipline-gebonden eindtermen uit het Raamplan 1994 gegroepeerd weergegeven. Co-assistenten wordt gevraagd te turven welke van deze ziektebeelden/verrichtingen zij hebben meegemaakt. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen 'in het onderwijs aan de orde geweest', 'meegemaakt' en 'zelf gestatust'. Aanbevolen wordt het werkboek tweemaal per week in te vullen gedurende het co-assistentenschap.

Op verscheidene onderwijsmiddagen en bij een tussentijdse evaluatie komt het werkboek aan de orde. Zodoende kan zowel de docent/opleider als de co-assistent zelf tijdig signaleren op welk gebied nog geen ervaring is opgedaan en kunnen lacunes worden aangevuld.

Eerste indrukken

Sinds juli 1999 hebben 25 co-assistenten gebruikt gemaakt van het werkboek tijdens het co-assistentenschap van de Vakgroep Verloskunde en Vrouwenziekten aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. De eerste indrukken uit vijftien volledig ingevulde werkboeken worden hier beschreven.

Uit de resultaten blijkt dat studenten de meeste ziektebeelden tijdens hun co-assistentenschap zien. Ziektebeelden die horen bij bloedverlies tijdens de zwangerschap, afwijkende liggingen, ontstekingen van vagina en tumoren van de cervix, zijn door twaalf of meer van de vijftien co-assistenten gezien. Afwijkingen in de foetale groei zijn door twee derde van de co-assistenten gezien en endocrinologische

problemen slechts door een derde. Er bestaan duidelijke verschillen in de manier waarop de co-assistenten in contact komen met de ziektebeelden. Het merendeel van de verschillende ziektebeelden wordt alleen gezien tijdens het meelopen van de co-assistent met de gynaecoloog/assistent.

Vijf van de vijftien co-assistenten hebben hun co-assistentenschap in het academisch ziekenhuis gelopen. De ingevulde werkboeken geven geen grote verschillen te zien tussen het academisch ziekenhuis en de perifere ziekenhuizen. Het aanbod van verschillende specifieke problemen in de periferie is mogelijk wat lager, maar deze problemen komen wel in het onderwijs meer aan bod.

Van de vijftien co-assistenten hebben zes het keuzeco-assistentenschap praktische verloskunde gevolgd. Deze co-assistenten hebben relatief meer ziektebeelden meegemaakt. Dit geldt voor de ziektebeelden gerelateerd aan verloskunde, maar ook voor de algemene gynaecologische ziektebeelden. De verklaring is dat voor de co-assistenten die ook het keuzeco-assistentenschap lopen, de stageduur eigenlijk verlengd is met drie weken, waarbij niet alleen de praktische verloskunde meer aan bod komt, maar ook meer ervaring wordt opgedaan met de algemene gynaecologie.

De verschillende vaardigheden van het vakgebied komen bij het merendeel van de co-assistenten aan bod. Relatief veel van de 'kleine handelingen' (zoals speculum-onderzoek, maken van een cervixuitstrijkje) worden door de co-assistenten zelf uitgevoerd. Opvallend is dat bepaalde vaardigheden vaker óf in het academisch ziekenhuis óf juist in de periferie worden verricht. In het academisch ziekenhuis verrichten alle co-assistenten fluordiaagnostiek tegen twee derde van de co-assistenten in de periferie. Het tegenoverge-

stelde geldt voor anticonceptieadvies (25% in het academisch ziekenhuis en 89% in de periferie). De verschillen bij de vaardigheden tussen co-assistenten die wel en niet het keuzeco-assistentschap hebben gevolgd zijn te verklaren door de ervaring bij de praktische verloskunde. Bij de algemene gynaecologische vaardigheden (zoals fluordiagnostiek, uitstrijkje) zijn geen duidelijke verschillen aantoonbaar.

Conclusie

Hoewel nog slechts de resultaten van een kleine groep co-assistenten zijn geanalyseerd, zijn de eerste ervaringen met het werkboek positief. De meeste co-assistenten (85%) geven aan dat de eindtermen uit Raamplan 1994 tijdens het co-assistentschap haalbaar zijn. Omdat echter ook gebleken is dat zij niet steeds zelfstandig met de 'eindtermen' in contact zijn gekomen, blijft de vraag onbeantwoord of het contact voldoende is om een bepaald niveau te bereiken. De co-assistenten merken zelf op dat turven van ziektebeelden/verrichtingen vaak lastig is. Zij vinden de lijst van ziektebeelden te gedetailleerd. Gemiddeld vullen de co-assistenten het werkboek één keer per week in, wat ongeveer tien minuten in beslag neemt. De helft van de co-assistenten geeft aan dat door het gebruik van het werkboek het aantal leermomenten is toegenomen, wat heeft geleid tot bijsturing van hun activiteiten tijdens het co-assistentschap. Alle co-assistenten oordelen zeer positief over de praktische algemene informatie per ziekenhuis. Voorheen moesten zij dit tijdens het co-assistentschap zelf uitvinden, maar nu is vooraf de gang van zaken op de desbetreffende afdelingen beschreven.

Ten slotte

De Vakgroep Verloskunde en Vrouwenziekten heeft inmiddels subsidie gekregen voor het project 'Werkboek On-line'. Het werkboek zal op een Internetpagina van de Erasmus Universiteit Rotterdam worden gezet, zodat op de stageplaats kan worden ingelogd om het werkboek in te vullen. De co-assistenten kunnen met een eigen password de lijst met eindtermen invullen en eventuele vragen kunnen via e-mail en een chatbox worden verstuurd. Zodoende is centrale controle mogelijk vanuit de faculteit en kan directe feedback aan de co-assistent worden gegeven.

Het is daarbij van belang om op te merken dat alleen het registreren van activiteiten niet zo veel verandert.⁵ Een werkboek is een van de manieren om meer structuur in het klinisch onderwijs te brengen. Bovendien levert het informatie op voor de student én de begeleiders. Een van de meest positieve resultaten van het experiment is dan ook dat co-assistenten aangeven dat het sturend werkt op het aantal leermomenten.

Literatuur

1. Metz JCM, Bulte JA, Paridon EJM van. Basisarts: bevoegd en bekwaam. Eindrapport van het Beleidsgericht Onderzoek Co-assistentschappen (BOC). Den Haag: Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen; 1990.
2. Metz JCM, Pels Rijkken-Van Erp Taalman Kip EH, Brand-Valkenburg BWM van den. Raamplan 1994 artsopleiding; eindtermen van de artsopleiding. Nijmegen: Universitair Publikatiebureau Katholieke Universiteit Nijmegen; 1994.
3. Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten. Visitatierapport Geneeskunde en Gezondheidswetenschappen. Utrecht: VSNU; 1992.
4. Smal JA. Wat gebeurt er met het Raamplan. In: Pols J, Cate ThJ ten, Houtkoop E, Pollemans MC, Smal JA. Gezond Onderwijs – 4. Proceedings Gezond Onderwijs Congres 1994. Houten/Zaventem: Bohn Stafleu Van Loghum; 1995. p. 261-5.
5. Jolly BC. Clinical logbooks: recording clinical experiences may not be enough. Med Educ 1999; 33:86-8.

De auteurs:

A.G. Bais, arts-onderzoeker, Afdeling Verloskunde en Vrouwenziekten, Academisch Ziekenhuis, Rotterdam.

A.J. Schneider, gynaecoloog/onderwijscoördinator, Afdeling Verloskunde en Vrouwenziekten, Academisch Ziekenhuis Rotterdam.

Correspondentieadres:

A.G. Bais, arts-onderzoeker, Afdeling Verloskunde en Vrouwenziekten, H582, Academisch Ziekenhuis Rotterdam, Postbus 2060, 3000 CB Rotterdam, tel. 010-4633571 fax: 010-4633315, e-mail bais@gyna.azr.nl.

Summary

A workbook has been introduced to evaluate whether the final objectives in Blueprint 1994, the Dutch consensus document on undergraduate medical education, are being met by the clerkship Obstetrics and Gynaecology at Rotterdam. Students keep a tally of the skills and syndromes performed and/or seen. The results of fifteen completed workbooks indicate that most of the syndromes and skills listed in Blueprint 1994 are seen by the students. No substantial differences were found between the clerkships in the teaching hospital and the peripheral hospitals. The workbook appears to be a useful instrument to determine whether the final objectives are being met. It also allows students and teachers to monitor students' clerkship activities. A project is underway to put the workbook on the Internet to enable 'on-line' data entry, central control and direct feedback to students. The most encouraging result of the experiment is the reported positive effect on students' activities during clerkship. (Bais AG, Schneider AJ. A workbook for the Obstetrics and Gynaecology clerkship. Dutch Journal of Medical Education 2000;19(5): 187-190.)